

ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგია, „ჰოლანდიური დაავადება“ და საქართველო

როზეტა ასათიანი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
სტუ პროფესორი,
თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის
ინსტიტუტის მეცნიერ-კონსულტანტი,
თსუ რექტორის მრჩეველთა საბჭოს წევრი,
გამომცემლობა „სიახლის“ პრეზიდენტი

Economic security strategy,` dutch disease~ and georgia

Rozeta Asatiani
Doctor of Economic Sciences,
Professor of GTU

Summary

Even in the most arduous periods of the development of Georgia the problem of economic security was never so urgent as at present. On this most difficult stage of Georgian history the provision of economical security is not first-priority among its target goalposts. Economical safety is the decisive condition of national safety as the condition of realization of national interests. It plays the greatest role in economical order establishment, in stability and in civil society formation in the country. Depletion of State control to this problem stipulates many negative tendencies, breaks country's economical potential, its culture and threatens the statehood.

The acuteness of the problem of economical security in Post-Soviet Georgia is, in the first place, conditioned by inadequate economical policy. In spite that as differing from the wrecking processes in the 90ies of the past century, in the subsequent period some positive steps were made with the view of development of market relations, today the social-economic state of the country is yet very grave, the process of economy transformation proceeds in a very complicated and conflicting way; reformation of economy took deformed character, virtual economy has been formed.

The work elucidates indicators of social orientation of economy and their role in provision of economical security, analyses the causes of generation of bitter social background in Georgia and the ways out of deep economical crisis.

KEYWORDS: Inclusive economic growth multiplication effect, “Vicious circles”, “Entrapment effect”, “Culture of poverty hypothesis”, “Structural changes theory”, “Dutch Disease”, Creative potential, Venture capital.

რეზიუმე

ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემა ნები-
სმიერ პერიოდში იყო ყურადღების ცენტრში, მაგრამ
განსაკუთრებულ აქტუალურობას XXI საუკუნეში
იძენს, რასაც მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური
მოვლენებისა და პროცესების მთელი კომპლექსი გა-
ნაპირობებს. მეტ-ნაკლები სიმწვავეთ იგი პოსტკომუ-
ნისტურ ქვეყნებშიც არსებობს, ამასთან, XX საუკუ-
ნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, ეკონომიკური
სისტემის შეცვლასთან დაკავშირებით, სოციალურ-
ეკონომიკურ სფეროში წარმოქმნილმა რადიკალურმა
პროცესებმა ეს პრობლემა არა მხოლოდ წინა პლანზე
წამოსწია, არამედ ახალი შინაარსიც შესძინა.

ეკონომიკური უსაფრთხოება ეროვნული ინტერ-
ესების შემადგენელი ნაწილია და ეკონომიკური
სისტემის ფუნქციონირების ხარისხის განმაზოგადე-
ბელი მაჩვენებელი. იგი უშუალოდაა დაკავშირებული
ეკონომიკის სტაბილურ განვითარებასთან, ინკლუ-
ზიური ეკონომიკური ზრდის პრობლემებთან, იცავს
ეროვნულ ეკონომიკას იმ შიდა და გარე ნეგატიური
ფაქტორებისგან, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან
ეკონომიკის მდგრად განვითარებას, რესურსული
და ტექნოლოგიური პოტენციალის შენარჩუნებას,
აქედან გამომდინარე კი, ქვეყნის ეკონომიკური და-
მოუკიდებლობისა და სახელმწიფოებრიობის განმტ-
კიცებას.

საკვანძო სიტყვები: ინკლუზიური ეკონომიკური
ზრდა, მულტიპლიკაციური ეფექტი, „მანკიერი წრე“,
კრეატიული პოტენციალი, „ხაფანგის ეფექტი“, „სილ-
არების კულტურის ჰიპოთეზა“, სტრუქტურული
გარდაქმნის თეორია, „ჰოლანდიური დაავადება“,
ვენჩურული კაპიტალი.

* * * * *

მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში (მათ შორის, აშშ-
ში) შემუშავებულია ეკონომიკური უსაფრთხოების
სტრატეგია, რომელსაც სათანადო ადგილი უჭირავს
ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირებაში და ქვეყნის
ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია.
მისი •ლაიტიმოტივია, •ეკონომიკური დამოუკიდებლო-
ბის შენარჩუნების საფუძველზე, სოციალურ-ეკონო-

მიკუური სტაბილურობის უზრუნველყოფა, ტრადიციებისა და წეს-ჩვეულებების დაცვა, საზოგადოების ჰარმონიული განვითარებისათვის ეპოქის შესაბამისი პირობების შექმნა და ა.შ.

ეკონომიკურ უსაფრთხოებას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია საბაზრო მექანიზმის ეფექტიანი ფუნქციონირებისათვის ოპტიმალური პირობების შექმნაში, ქვეყნის ეკონომიკის ადეკვატური სტრუქტურული პოლიტიკის გატარებაში, ბაზრის სუბიექტებისათვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაში, ხელისუფლების მხარდაჭერით ბაზრის სტიქიური ძალების აღკვეთაში, ინვესტიციების მოცულობისა და საინვესტიციო პორტფელის დივერსიფიკაციაში, საინვესტიციო „კლიმატის“ შექმნაში, საკუთრების პლურალიზმის დამკვიდრებაში, ქვეყნის წარმოებრივი, სოციალური და ინტელექტუალური პოტენციალის შენარჩუნება-განვითარებაში და ა.შ.

ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვის გარეშე შეუძლებელია ქვეყნის სოციალური ორიენტაციის უზრუნველყოფა. ამიტომაცაა, რომ იგი სახელმწიფოს ეკონომიკური პრიორიტეტების განმსაზღვრელია და განიხილება მიკრო-, მაკრო-, მეზო- და მეგადონეზე. დღეს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემა სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია და უდიდეს გავლენას ახდენს თავდაცვით, ეკოლოგიურ, ინფორმაციულ, მეცნიერულ-ტექნოლოგიურ, სოციალურ, სასურსათო, დემოგრაფიულ, იდეოლოგიურ, ინვესტიციურ, საგარეო და ა.შ. უსაფრთხოებებზე და მათთან ერთად ქმნის ეროვნულ უსაფრთხოებას.

ეკონომიკური უსაფრთხოების ძირითად სტრატეგიულ მიმართულებად აღიარებულია კონკურენციული ბაზრის შექმნა და დაცვა, რისთვისაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მოქნილი კანონმდებლობის შემუშავებასა და ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის გატარებას, ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგების გამოყოფას, მათდამი სახელმწიფოებრივ მხარდაჭერას, ეროვნული ვალუტის სიმყარის უზრუნველყოფას, საკუთრების დაცვასა და ა.შ.

კონკურენციის გარეშე ბაზარი ფიქციაა. უკანასკნელ პერიოდში კონკურენცია გასცდა ერთი ქვეყნის ფარგლებს და გლობალური მასშტაბები შეიძინა. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა, როგორც განვითარების უმნიშვნელოვანესი ინდიკატორი, ეკონომიკური უსაფრთხოების გარანტია და განსაზღვრავს თითოეული ქვეყნის ადგილს მსოფლიო ეკონომიკაში. ქვეყანა რომ კონკურენტუნარიანი იყოს, მან უნდა გაყიდოს საზღვარგარეთ თავისი პროდუქცია საერთაშორისო საბაზრო ქსელის მეშვეობით. ეს არის დიდი სათამაშო ველი, რომელიც თავისებურ კომპასს წარმოადგენს თითოეული ქვეყნისთვის – რა გზას დაადგეს, რომელი დარგები განავითაროს, რა უნდა იყოს მისი ეკონომიკური განვითარების გენერალური სტრატეგია. დღეს აქცენტი კეთდება ისეთ ფასეულობებზე, როგორიც არის ხარისხი, ნოუ-ჰაუ, ბაზრისადმი ახლებური მიდგომა, ახალი სახეობის

პროდუქციის შექმნა და ა.შ.

დღეს ქვეყნები კონკურენტულ უპირატესობას ინოვაციებით, მაღალი ტექნოლოგიებით აღწევენ. ისინი აფუძნებენ ახალ სტრატეგიებს, ეუფლებიან წარმოების ეფექტიან მეთოდებს, ინვესტიციებს დებენ ცოდნის განახლებაში და ა.შ. ამიტომაცაა, რომ XXI საუკუნეში სტრუქტურული გარდაქმნების ბირთვს ინოვაციური ეკონომიკის განვითარება წარმოადგენს. დღეს ეკონომიკის ეფექტიანი ფუნქციონირების საფუძველი მოქმედებული ტექნოლოგიების ახლით შეცვლის უწყვეტი პროცესია, რესურსდამზოგველი ტექნოლოგიების განვითარებაა. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს საინფორმაციო ტექნოლოგიები (სი). მათი განვითარება ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგიული მიმართულებაა. ეს პროცესი დიდ გავლენას ახდენს არა მხოლოდ მატერიალური რესურსების, არამედ ინტელექტუალური კაპიტალის ხარისხზე და განაპირობებს ცოდნის ფენომენის წინა პლანზე წამოწევას. XXI საუკუნე ხომ ინოვაციური ეკონომიკის საუკუნეა!

დღეს ტექნოლოგიური ბუმი ტრანსფორმირებს უცვლელ მსოფლიო ეკონომიკის განვითარებას, უდიდესი პოზიტივი შეაქვს მასში, რომლის არგათვალისწინება ჩამორჩენილობის დაუძლეველობას ნიშნავს და საეჭვოს ხდის ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

მეცნიერების მიღწევებზე დაყრდნობით ინოვაციების განვითარება დღეს მსოფლიოში ეკონომიკური ზრდის უმნიშვნელოვანეს რესურსად არის აღიარებული. იგი ვრცელდება არა მხოლოდ ტექნოლოგიებზე, არამედ ყველა ინსტიტუციურ ფორმასა და სტრუქტურაზე. გლობალურ ეკონომიკაში ინოვაციური ეკონომიკის უპირატესობა განვითარებამ მაღალი ეკონომიკური წესრიგის ჩამოყალიბების საფუძველი შექმნა. გლობალიზაციის პირობებში ინოვაციურმა პროგრესმა მძლავრი ბიძგი მისცა ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, რომლის გარეშე შეუძლებელია კრეატიული პოტენციალის ყოველმხრივი განვითარება, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა და ეკონომიკის ეფექტიანი ფუნქციონირება.

ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგია ითვალისწინებს აგრეთვე საბიუჯეტო-საგადასახადო უფლებამოსილების ოპტიმალურ ტერიტორიულ განაწილებასა და რეგიონების მიხედვით დისკრიმინაციის ლიკვიდაციას, სამამულო წარმოების პროდუქციის გასაღების ბაზრების დაცვას, სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფასა და ა.შ.

ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგიაში განსაკუთრებული ადგილი საზოგადოების სოციალურ დაცვას უჭირავს. მასში აისახება პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესები და იგი ქვეყანაში პოლიტიკური სტაბილურობის შენარჩუნების გარანტია. საზოგადოების სოციალური დაუცველობის შედეგი კი ნარკომანიის ზრდა, კრიმინოგენული სფეროს გაფართოება, სოციალური აფეთქებები, კატასტროფები და სხვა ნეგატიური მოვლენებია.

ეკონომიკურ უსაფრთხოებას დიდი როლი აკის-

რია ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებაში და აისახება ქვეყნის ცხოვრების დონეზე, ეკოლოგიაზე¹, სამართალწესრიგზე, მეცნიერულ-ტექნოლოგიურ პოტენციალზე, დემოგრაფიულ მდგომარეობაზე, უმუშევრობაზე და ა.შ.

ეკონომიკურ უსაფრთხოებასთან მიმართებაში განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ინსტიტუციური უმუშევრობის პრობლემა. იგი ერთ-ერთი მწვავე პრობლემაა და, ქვეყანაში არსებული სუსტი ინსტიტუტებისა და შრომის ბაზრის მოუქნელი ფუნქციონირებიდან გამომდინარე, ვაკანტური სამუშაო ადგილების აუთვისებლობით (მათი არსებობის შესახებ მოსახლეობისათვის ინფორმაციის მიუწვდომლობის გამო) არის გამოწვეული და, ბუნებრივია, უმეტესწილად სუსტად განვითარებული ქვეყნებისთვისაა დამახასიათებელი.

განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის მახასიათებელია აგრეთვე ეკონომიკურ თეორიაში საკმაოდ გავრცელებული ტერმინი „მანკიერი წრე“ („Vicious Circle“), რომელიც უდიდეს გავლენას ახდენს ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე და მდგომარეობს შემდეგში: ითვლება, რომ განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკა, სადაც ინარმოება მხოლოდ არსებობისათვის აუცილებელი საშუალებები, არ ექვემდებარება გარდაქმნას, ვინაიდან დაბალია წარმოების მთლიანი მოცულობა და უმნიშვნელოა სარეზერვო მარაგები. აქედან გამომდინარე, მოხმარების შემდეგ არ არსებობს ნამეტი კაპიტალის დაგროვებისათვის, რომლის გარეშეც ნაკლებად შესაძლებელია წარმოების გადიდება. „მანკიერი წრის“ გასაღები კაპიტალის დაგროვებაა. თუ ქვეყანა შეძლებს თავი დააღწიოს ამ წრეს, მაშინ წარმოიქმნება სანინალმდეგო პროცესი: როგორც კი დაიწყება კაპიტალის დაგროვება, იზრდება წარმოების მოცულობა, ხოლო შემდეგ იწყებს ზრდას შემოსავლებიც, რომლებიც ქმნის ნამეტს ინვესტირებისა და დაგროვებისათვის.

ამრიგად, ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგია უკავშირდება სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ამოცანებს და ეყრდნობა ქვეყნის განვითარების სოციალურ-ეკონომიკურ მოდელს. ამ უკანასკნელში თუ რამდენად არის ასახული ეროვნული ეკონომიკის ინტერესები, მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ეკონომიკური უსაფრთხოების როლს ქვეყნის სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებაში.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება შემდეგი დასკვნის გაკეთება: ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგია არის ქვეყნის სტრატეგია მდგრადი და მუდმივად განვითარებადი ეკონომიკით, რომელიც ითვალისწინებს ქვეყნის ეკონომიკური მთლიანობისა და დამოუკიდებლობის შენარჩუნებას, ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობის განმტკიცებას, საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილურობისათვის სათანადო პირობების შექმნას, რესურსული პოტენციალისა და ინოვაციური ეკონომიკის თანამე-

დროვე მოთხოვნათა დონეზე განვითარებას.

ეკონომიკური უსაფრთხოების კრიტერიუმების დადგენა შეუძლებელია ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების გარეშე. ამ უკანასკნელში შედის ეკონომიკური საფრთხის რაოდენობრივი განსაზღვრა და მულტიპლიკაციური ეფექტის დადგენა.

ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასება თუ ეროვნული და არა კომპარაორული ინტერესების მატარებელია, მაშინ მას უდიდესი როლი აკისრია ეროვნული დამოუკიდებლობის შენარჩუნების თვალსაზრისით. იგი მოიცავს რესურსული პოტენციალის, ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის, სოციალური სტაბილურობის, სოციალური კონფლიქტების დაძლევის შესაძლებლობების, უცხოური ვალუტის შეუზღუდავი შემოდინებით გამოწვეული შედეგების შეფასებასა და ა.შ.

თანამედროვე საბაზრო სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება – ახალ თვისებრივ ზრდაზე გადასვლა ეფუძნება იმ კრიტერიუმებს, რომლებიც იძლევა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის თვისებრივ მახასიათებლებს და აისახება კრესით ინდექსში – სოციალურ ინდიკატორებში. მასში შედის: შრომის პირობები, განათლების განვითარების დონე, ჯანდაცვისა და ტრანსპორტის მდგომარეობა და ხელმისაწვდომობა, შრომისუნარიანი მოსახლეობის საშუალო წლიური ზრდა, ბავშვთა სიკვდილიანობა, კალორიის მოხმარება, სუფთა წყლის ხელმისაწვდომობა, ენერგიის მოხმარება მოსახლეობის ერთ სულზე, სრული პირადი თავისუფლება, ინფლაციის საშუალო წლიური ნორმა და ა.შ. სოციალური ინდიკატორები ეკონომიკური უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი მახასიათებლებია და გარკვეული თვალსაზრისით, უკავშირდება „ხაფანგის ეფექტით“ („Entrapment Effect“) ცნობილ ჰიპოთეზას, რომლის მიხედვით შრომის ბაზარი იყოფა პირველად და მეორეულ ბაზრებად. პირველადი სექტორი ხასიათდება მაღალი ანაზღაურებით, ზრდის პერსპექტივებით, უსაფრთხოებითა და დამატებითი სარგებლობით, მაშინ როდესაც მეორეული სექტორისთვის ნიშანდობლივია ნაკლებანაზღაურებადი სამუშაო ადგილები, არასრული დასაქმება, არასტაბილური და, როგორც წესი, ნაკლებად მიმზიდველი სამუშაო. მეორეული სექტორიდან პირველად სექტორში გადასვლას აფერხებს არა იმდენად მუშაკთა კვალიფიკაციის დონეში განსხვავება, რამდენადაც ინსტიტუციური ბარიერები დისკრიმინაციის ფორმით.

ჰიპოთეზა მდგომარეობს იმაში, რომ მეორეული შრომის ბაზრის პირობები წარმოადგენს მუშაკების მიერ ცუდი შრომის ჩვევების შეძენის მთავარ მიზეზს. „ცუდი“ სამუშაოს მქონე მუშაკები ხდებიან „ცუდი“ მუშაკები. ეს მოვლენა უკუკავშირის დიდი სისტემის მხოლოდ ერთი ასპექტია. მასზე გავლენას ახდენს რიგი სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორებისა, მათ შორის, ოჯახური მდგომარეობაც. საბოლოო ანგარიშით, ყალიბდება „ხაფანგის ეფექტი“, რომელიც გამომდინარეობს „სიღარიბის კულტურის“ ჰიპოთეზიდან² („ჩუღტურე ოფ ჯოვერტყ ჴეპოტჴე-

1 * ამჟამად დასავლეთში ტერმინი – გარემოს დაცვა რაციონალური ბუნებათსარგებლობის ტერმინით შეიცვალა.

სის“).[№] ამ შემთხვევაში სამთავრობო პოლიტიკა უნდა ითვალისწინებდეს „კარგი“ სამუშაო ადგილების შექმნას კანონმდებლობით აკრძალული დისკრიმინაციის ნაცვლად, რაც დადებითად აისახება ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე.

ეკონომიკური უსაფრთხოების კრიტერიუმებია: ქვეყანაში ეკონომიკის დამანგრეველი პროცესების, სტრუქტურული და ინსტიტუციური დეფორმაციების თავიდან აცილების შესაძლებლობა, ქვეყნის ბუნებრივ-რესურსული და მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პოტენციალის გამოყენების დონე, მასშტაბი და ხარისხი[№], სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის ზრდა, ცხოვრების დონის ამაღლება და ხარისხის მკვეთრი გაუმჯობესება, დანაკარგებისა და რისკების მინიმიზაცია, კონკურენტუნარიანი საქონლისა და მომსახურების წარმოების ზრდა, მოსალოდნელი კატასტროფული პროცესების არდაშვება, არაკვალიფიკაციის ბუნებრივი რესურსების უპირატესი გამოყენებიდან კვალიფიკაციის ბუნებრივი რესურსების უპირატეს გამოყენებაზე გადასვლის ტექნოლოგიური უზრუნველყოფა და სხვ.

ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლების დონის მანკიერი მნიშვნელობის დასაშვებ საზღვრებში მოქცევა განაპირობებს ეკონომიკური საფრთხის თავიდან აცილებას, ხოლო გადაჭარბება ეკონომიკური უსაფრთხოების ზღვრულ მნიშვნელობებზე[№] ქვეყანაში წარმოქმნის არაორდინარულ სიტუაციას: ზღვრულ სიდიდეებზე მაღალი ფაქტობრივი პარამეტრები დიდი რისკის შემცველია, რომელთა არგათვალისწინებას გამოუსწორებელი შედეგები მოაქვს მოცემული ქვეყნისთვის, იწვევს დიდ სოციალურ-ეკონომიკურ დანაკარგებს.

ეკონომიკური უსაფრთხოება და „ჰოლანდიური დაავადება“

„ჰოლანდიური დაავადების“ („Dutch Disease“) ფენომენი უკავშირდება ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შეუზღუდავ შემოდინებას, გამონეწულს ბუნებრივი რესურსების ექსპორტის ბუმიტ. იგი აგრეთვე შეიძლება გამოიწვიოს საერთაშორისო ფინანსური დახმარებისა და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოძალებამ. ქვეყანაში უცხოური ვალუტის მოზღვაების ერთ-ერთი წყარო შეიძლება იყოს ფართომასშტაბიანი პრივატიზაცია.

სახელწოდება – „ჰოლანდიური დაავადება“ ასოცირდება არაგონივრულად განკარგულ ქვეყნის სიმდიდრესთან და ეკონომიკურ ლიტერატურაში გამოჩნდა XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან, როცა ჩრდილოეთის ზღვაში ნიდერლანდის მიერ ბუნებრივი აირის საბადოს აღმოჩენამ გამოიწვია ქვეყნის საექსპორტო შემოსავლების არნახული ზრდა, ეროვნული ვალუტის – გულდენის გამყარება და ტრადიციული ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის დაცემა. ამ პერიოდიდან მოყოლებული „ჰოლანდიური დაავადების“ სახელით ცნობილი ეს მოვლენა არაერთი ქვეყ-

ნის „თავის ტკივილი“ გახდა და უარყოფითი გავლენა მოახდინა ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე.

„ჰოლანდიური დაავადების“ კლასიკური მოდელი 1982 წელს ჩამოაყალიბეს მ. კორდენმა და პ. ნეარვიმ [1, პპ. 825-848]. მისი შინაარსი შემდეგია: ბუნებრივი რესურსების ექსპორტის ბუმი არღვევს წონასწორობას ამ სექტორს, ტრადიციულ საექსპორტო სექტორსა და არასაექსპორტო სექტორს (მშენებლობა, საცალო ვაჭრობა, სასტუმროები, რესტორნები და ა.შ.) შორის. მართალია, თავდაპირველად ბუნებრივი რესურსების ექსპორტი ზრდის უცხოური ვალუტის შემოდინებას ქვეყანაში და, აქედან გამომდინარე, ქვეყნის შემოსავლებს, მაგრამ მისი გრძელვადიანი ეფექტი სანინალმდეგოა. საქმე ისაა, რომ შიდა ვალუტის ბაზარზე ბუნებრივი რესურსების ექსპორტიდან მიღებული უცხოური ვალუტა კონვერტირდება ეროვნულ ვალუტაში. თუ ქვეყანაში ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსი ფიქსირებულია, მაშინ კონვერტირების ეს პროცესი მოითხოვს ფულის მიწოდების ზრდას, რაც ადგილობრივი ფასების მომატებას იწვევს, ხოლო მცურავი გაცვლითი კურსის პირობებში შიდა სავალუტო ბაზარზე მოთხოვნა-მიწოდებას შორის წონასწორობის დარღვევა ადგილობრივი ვალუტის გამყარებას გამოიწვევს. ორივე შემთხვევაში გაიზრდება ეროვნული ვალუტის რეალური გაცვლითი კურსი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქვეყნის სამომხმარებლო ბაზარზე უცხოური ვალუტის ერთეულით გაცილებით ნაკლები საქონლისა და მომსახურების შეძენა შეიძლება, ვიდრე ეს ადრე იყო შესაძლებელი. ასეთი ვითარება უკუგავლენას ახდენს ტრადიციული ექსპორტის მომგებიანობაზე, ვინაიდან შიდა ფასების ზრდის გამო გაძვირებული საექსპორტო პროდუქცია ნაკლებკონკურენტუნარიანი ხდება საერთაშორისო ბაზარზე, რასაც მოჰყვება ტრადიციულ საექსპორტო სექტორში წარმოების მკვეთრი დაცემა, კაპიტალის და სამუშაო ძალის არასაექსპორტო სექტორში გადანაცვლება (რესურსების გადანაცვლების ეფექტი). გარდა იმისა, რომ ამის შედეგად ტრადიციული საექსპორტო სექტორი ზარალდება, თუ ვერ მოხერხდა არასაექსპორტო სექტორის ინფრასტრუქტურის განვითარება და კადრების გადამზადება, გარდუვალია უმუშევრობის ზრდა და მასთან დაკავშირებული კატაკლიზმები. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ თუ ზემოთ განხილული გზით ქვეყანაში მიღებული უცხოური ვალუტა იმპორტის ზრდას მოხმარდება, მაშინ ვალუტის ნაკადების შემოდინება პირდაპირ არ აისახება ფულის მიწოდებაზე, თუმცა, იმპორტის ზღვარგადასული ზრდაც გაუმართლებელია.

საქართველოში „ჰოლანდიურმა დაავადებამ“ თავი იჩინა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობისას, მაგრამ განსაკუთრებით თვალსაჩინო გახდა „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ, ოღონდ კლასიკური მოდელისაგან განსხვავებით, მის წარმომშობ მიზეზებში წინა პლანზე წამოიწია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისა და საერთაშორისო დახმარების მოზღვაებამ, აგრეთვე უცხოეთში

მცხოვრები, ან დროებით იქ დასაქმებული ჩვენი თანამემამულეების მიერ ფულადი ტრანსფერების ნაკადებმა და ბოლო დროს საქართველოში უცხოელებზე განხორციელებულმა ფართომასშტაბიანმა პრივატიზაციამ.

ბოლო პერიოდში არა მხოლოდ პოსტინდუსტრიულ, არამედ მრავალ ახალი ინდუსტრიულ ქვეყანაშიც მეცნიერება განიხილება უმნიშვნელოვანეს ნაციონალურ პრიორიტეტად. ამ ქვეყნებმა ორჯერ გაზარდეს თავიანთი ინოვაციური პოტენციალი და უახლოვდებიან ევროპული ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებელს. მსგავსი ტენდენცია შეიმჩნევა ჩინეთშიც. ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების თვალსაზრისით, უდიდეს წარმეტებას მიაღწიეს ევროკავშირის ქვეყნებმა, მაგალითად, ირლანდია ჩამორჩენილი ქვეყნიდან იქცა ინოვაციური კაპიტალის დაბანდების ერთ-ერთ მიმზიდველ ქვეყანად, რაც დაეტყო კიდევ მის განვითარებას.

ინოვაციური პროცესების სტიმულირებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ვენჩურული დაფინანსების ინსტიტუტები გახდა. ამჟამად მსოფლიოში, მაღალტექნოლოგიური წარმოების პირველ ათეულში შედიან: ფინეთი, აშშ, შვედეთი, იაპონია, სამხრეთი კორეა, ნიდერლანდი, დიდი ბრიტანეთი, კანადა, ავსტრალია და სინგაპური.

საქართველო ეკონომიკის ინტელექტუალიზაციის დონის მიხედვით, მსოფლიოში ჩამორჩენილი ქვეყნების ჯგუფშია მოქცეული. საქართველოში, რა თქმა უნდა, მისი თავისებურებებიდან გამომდინარე, უნდა განვითარდეს აგრარული სექტორი, რომელიც დღეს რთული პრობლემების წინაშეა. ამისათვის კი, პირველ ყოვლისა, აუცილებელია სახელმწიფოს აქტიური მხარდაჭერა, მათ შორის შიდა ბაზრის დაცვა და პროტექციონისტური პოლიტიკის გატარება, სოფლად ინფრასტრუქტურის განვითარება, შრომითი რესურსების ადგილზე დამაგრება, მწარმოებელთა ნახალისება, თევზჭერისა და სატყეო მეურნეობის განვითარება (და არა ტყეების გაჩეხვა და უცხოელებზე გასხვისება), შესაბამისი კადრების მომზადება და ა.შ. ამას თვით ეროვნული ტრადიციები გვკარნახობს. სოფლის მეურნეობის განვითარება ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი პრიორიტეტი უნდა გახდეს და არა გენერალური სტრატეგია. აგრარულმა სექტორმა უნდა შეძლოს შიდა საწარმოო და სამომხმარებლო მოთხოვნის გარკვეულწილად დაკმაყოფილება. ამას თვით ქვეყნის ერთ-ერთი ეკონომიკური სტრატეგიის – ტურიზმის განვითარებაც გვკარნახობს, რასაც სავსებით ვეთანხმებით და რის შესახებაც მსჯელობა არა ერთხელ გვეკონდა სხვადასხვა პუბლიკაციასა თუ საჯარო გამოსვლაში.

საქართველომ აუცილებელია განსაკურებული ყურადღება მიაქციოს კონკურენტუნარიანობის მოთხოვნებს, შეიგრძნოს მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების პულსი. კონკურენტული უპირატესობის მისაღწევად XXI საუკუნე მსოფლიოს სთავაზობს ეკონომიკური განვითარების ახალ მოდელს, რომელ-

შიც „პირველი ვიოლინოს“ როლს ინტელექტუალური კაპიტალი ასრულებს. საქართველომ აუცილებლად უნდა შექმნას ახალი ინოვაციური სისტემა, ვინაიდან კონკურენციაში წარმატებას აღწევს ის ვინც ქმნის ბაზარს, ე.ი. ვინც ბაზარს სთავაზობს ინოვაციებს. დღეს მსოფლიოში პოპულარულია შემდეგი მოწოდება: „დღევანდელი ინოვაციებით მოაძველეთ თქვენი გუშინდელი პროდუქცია“. ეს თეზა მეტად საგულისხმოა ისეთი პატარა, მაგრამ ჯერ კიდევ დიდი პოტენციალის მქონე ქვეყნისთვის, როგორიც საქართველოა.

დღეს საქართველოში „ინოვაციური სურათი“ არასახარბიელოა. მაღალეფექტიან ინოვაციურ განვითარებას მრავალი ფაქტორი უშლის ხელს, სახელდობრ ა). წარმოების დანახარჯებში, მეცნიერულ კვლევებსა და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზე გაწეული დანახარჯების გაუთვალისწინებლობა; ბ). ქვეყნის ინტერესებიდან და განვითარების პერსპექტივებიდან გამომდინარე არ არის შემუშავებული მეცნიერულ-ტექნოლოგიური და საინვესტიციო პოლიტიკა; გ). არ არის განსაზღვრული ინოვაციული პოლიტიკის მიმართულებები და პრიორიტეტები; დ). მოქმედი კანონმდებლობა ვერ არეგულირებს ინოვაციურ საქმიანობას, რასაც მრავალ სხვა ფაქტორთან ერთად კონკურენტული ბაზრის არარსებობა განაპირობებს; ე). ნაკლები ყურადღება ექცევა ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასა და ინფორმაციული პოლიტიკის განვითარებას. ამ ფაქტორების გაუთვალისწინებლობა და შესაბამისი ღონისძიებების არგატარება ზიანს აყენებს საქართველოს ეკონომიკურ უსაფრთხოებას.

ეკონომიკური უსაფრთხოება და საქართველო

XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან საქართველოში განხორციელებულმა მასშტაბურმა გარდაქმნებმა, ეკონომიკური სისტემის შეცვლასთან ერთად, უდიდესი ცვლილებები გამოიწვია საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში და წინა პლანზე ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემა წამოსწია. ამასთან, ისე აქტუალური ეს პრობლემა, როგორც დღეს არის, შეიძლება ითქვას, არ ყოფილა ქვეყნის განვითარების ყველაზე რთულ პერიოდშიც კი. დღეს საქართველოს არა აქვს ეკონომიკური უსაფრთხოების პროგრამა [2;3]. ~~მთავარი~~ უდიდეს როლს ასრულებს ქვეყანაში ეკონომიკური წესრიგის დამყარებაში, სტაბილურობისა და დამოუკიდებლობის მიღწევა-შენარჩუნებაში, სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებაში. ამ პრობლემისადმი სახელმწიფო რეგულაციის შესუსტება მრავალ ნეგატიურ ტენდენციას განაპირობებს, რომელთა ნეიტრალიზაცია უდიდეს მატერიალურ და ფინანსურ სახსრებს მოითხოვს, არღვევს ქვეყნის ეკონომიკურ პოტენციალს, მის კულტურას და უსაფრთხეს უქმნის სახელმწიფოებრიობას.

პოსტსაბჭოთა საქართველოში ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემის სიმწვავეს ისეთი ფაქტორები განაპირობებს, როგორიცაა ქვეყნის ეკონომიკური

განვითარების დონის არაადეკვატური ეკონომიკური პოლიტიკის არსებობა, საკუთრების მრავალფორმიანობის დამკვიდრებით გამოწვეული პროცესებისა და ბიზნესის სხვადასხვა ორგანიზაციული სტრუქტურების ჩამოყალიბების თანმხლები უარყოფილი ეფექტები (მონოპოლიზაციის მაღალი დონე; კერძო საკუთრებისა და მენარმეობის დაუცველობა; მცირე ბიზნესის განვითარების დაბალი დონე; ეკონომიკის არაკონკურენტუნარიანობა; ეკონომიკის კრიმინალიზაცია; შიდა ინვესტიციური კრიზისი; არასაბაზრო სექტორის განუვითარებლობა; დაბალი საქმიანი აქტიურობა; დაბალკონკურენტურობის სამუშაო ძალა, აქედან გამომდინარე კი, უმუშევრობისა და სიღარიბის კატასტროფული ზრდა; თავისუფლების იდეაშივე ჩაკვლა; ახალ ვითარებაში ეკონომიკის მართვის გამოუცდელობა; ხელისუფლებისადმი საზოგადოების უნდობლობის გაღრმავება და ა.შ.) [1]. ამიტომ ეკონომიკური უსაფრთხოების სტრატეგიის შემუშავებაში დიდი მნიშვნელობა ეკონომიკური უსაფრთხის რაოდენობრივ განსაზღვრასა და მულტიპლიკაციური ეფექტის დადგენას ენიჭება.

ეკონომიკური უსაფრთხოების შეფასების ხარისხი ეკონომიკურ ინდიკატორებში აისახება, რომელთა შორის მნიშვნელოვანია ეკონომიკის სოციალური ორიენტირებულობის ინდიკატორები.

ეკონომიკის სოციალური ორიენტირებულობის ინდიკატორები აერთიანებს ისეთ მაჩვენებლებს, როგორიც არის: სამომხმარებლო კალათის სტრუქტურის ზღვრული ნორმის განსაზღვრა; საარსებო მინიმუმისა და სამომხმარებლო კალათის თანაფარდობა; მინიმალური ხელფასისა და საარსებო მინიმუმის თანაფარდობა; საარსებო მინიმუმზე დაბალი შემოსავლების მქონე მოსახლეობის წილი მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში; პენსიებისა და საარსებო მინიმუმის თანაფარდობაში ცივილიზებული გამოცდილების გათვალისწინება; დაქირავებით დასაქმებულთა შრომის ანაზღაურების წილი მოსახლეობის მთლიან შემოსავლებში; ბუნებრივი კატასტროფებისა და ეკოლოგიური დაბინძურების ზონებში მცხოვრებთა წილი მოსახლეობის მთლიან რიცხოვნობაში; სოციალურ პროგრამებზე განხორციელებული ხარჯების წილი მთლიან შიდა პროდუქტში; ჯინის კოეფიციენტი (შემოსავლების განაწილებაში უთანაბრობის ხარისხის აგრეგირებული რაოდენობრივი მაჩვენებელი); მოსახლეობის მაღალშემოსავლიან 10%-სა და დაბალშემოსავლიან 10%-ს შორის დასაშვები თანაფარდობის გარღვევის სიდიდე (შემოსავლების დიფერენციაციის დეცილური კოეფიციენტი); შემოსავლებისა და მოხმარების მკვეთრი დიფერენციაცია; მოხმარების საშუალო ნორმის შემცირების საფუძველზე კვების სტრუქტურის გაუარესება; სიღარიბის ზრდა იმ პირობა აბსოლუტური და შეფარდებითი გადიდებით, რომელთა შემოსავლები საარსებო მინიმუმზე დაბალია. ამ ჯგუფში ასახვას პოვნის აგრეთვე ცხოვრების დონის და ხარისხის ისეთი ინდიკატორები, როგორიცაა მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე, შრომისუნარიანი მოსახლეობის დასაქმე-

ბის საშუალო წლიური ზრდა, ინფლაციის საშუალო წლიური ნორმა, კალორიის მოხმარება, სუფთა წყლის ხელმისაწვდომობა, ენერგიის მოხმარება მოსახლეობის ერთ სულზე, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა, პირადი თავისუფლების დონე და ა.შ.

ეკონომიკური უსაფრთხოების ინდიკატორების ზღვრული მნიშვნელობის მიღებისათვის აუცილებელია განისაზღვროს ქვეყნის ეროვნული ინტერესები, ეკონომიკური უსაფრთხოების ზღვრული სიდიდეები რაოდენობრივი პარამეტრებით, რომელიც ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროში ავლენს ზღვარს უსაფრთხო და საშიშ ზონებს შორის. ეკონომიკური უსაფრთხოების მაღალი დონე მიიღწევა მაშინ, როდესაც ინდიკატორთა მთელი სისტემა თავისი მანკიერი მნიშვნელობის დასაშვები საზღვრების ფარგლებშია.

თუ ამ ინდიკატორების ზღვრულ სიდიდეებზე მაღალია ფაქტობრივი პარამეტრები, მაშინ ქვეყანა იმყოფება საშიშ ზონაში, რომლის გაუთვალისწინებლობას მისთვის მძიმე შედეგები მოაქვს, ინვეს დიდ სოციალურ-ეკონომიკურ დანაკარგებს. სახელმწიფო ვალდებულია არ დაუშვას მოსალოდნელი კატასტროფული შედეგები, რომელთა მულტიპლიკაციური ეფექტი მაღალია და დიდ ზემოქმედებას ახდენს დემოგრაფიულ, ეკოლოგიურ, თავდაცვით, მეცნიერულ-ტექნოლოგიურ, ინფორმაციულ და ა.შ. უსაფრთხოებებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ 90-იანი წლების პირველი ნახევრის ნგრევითი პროცესებისგან განსხვავებით, შემდგომ პერიოდში საქართველოში გარკვეული პოზიტიური ნაბიჯები გადაიდგა საბაზრო ურთიერთობების განვითარების თვალსაზრისით, დღეს მაინც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა უკიდურესად მძიმეა, ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პროცესი მეტად რთულად და წინააღმდეგობრივად მიმდინარეობს. ეკონომიკის რეფორმირებამ დეფორმაციული ხასიათი მიიღო, ჩამოყალიბდა ვირტუალური ეკონომიკა [4].

ეკონომიკის გამოცოცხლებისთვის არსებული შესაძლებლობების გამოყენების საშუალებას არ იძლევა ქვეყნის განვითარების დაბალი დონე, გარედან დახმარებების მიღების გარდუვალობა.

ეკონომიკურ სისტემასთან ერთად შეიცვალა საზოგადოებაც. დარღვეულია თანაცხოვრების ჰარმონია. ეკონომიკურმა რეფორმებმა მოითხოვა არა მარტო ცხოვრების ახალი პირობებისადმი შეგუება, არამედ ეკონომიკური ქცევის შეცვლა, რისთვისაც მზად არ იყო საქართველო. ეკონომიკის კონვერსიის მოუფიქრებელმა, სხვისი კარნახით განხორციელებამ და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისათვის აუცილებელი ცოდნის მწვავე დეფიციტმა საფრთხის წინაშე დააყენა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება [6]. ეს პრობლემა არ არის მარტო ჩვენი ქვეყნის სატკივარი, იგი გლობალური პრობლემაა და მის „სუსტს“ განსაკუთრებით სუსტად განვითარებული ქვეყნები გრძნობენ.

საქართველოს, საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკურ პოლიტიკაში, კლასიკური

ფორმით ეკონომიკური ზრდის არც ერთი მოდელი არ გამოუყენებია. ეკონომიკის განვითარების დონისა და ეროვნული ინტერესების არაადეკვატური იყო ის უცხოური რეკომენდაციები, რომლებიც საფუძვლად დაედო ქვეყნის ეკონომიკურ პოლიტიკას. საქართველოს წარუმატებლობის მთავარი მიზეზი სწორედ ამასში უნდა ვეძიოთ, ხოლო მისი აღმავლობის საწინდარი გადატაკებული მკვიდრი მოსახლეობის გადახდისუნარიანობის ამაღლებაშია. ამისათვის კი დროა საქართველოში ეკონომიკური პოლიტიკის მესვეურებმა გაითვალისწინონ მსოფლიოში საკმაოდ აპრობირებული გამოცდილება. „კეინზიანური რეეოლუციიდან“ მოყოლებული არ არსებობს დღეს განვითარებული ქვეყანა, რომელსაც ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პერიოდსა და კრიზისულ სიტუაციაში თავის ეკონომიკურ პოლიტიკაში არ გაეთვალისწინებინა ეკონომიკური ზრდის კეინზიანური მოდელი. საქართველოში კი იგი არ იქნა გამოყენებული. მსოფლიოში ვერ დავასახელებთ ქვეყანას, რომელსაც „ძვირი ფულის“ პოლიტიკით დაეღწია თავი ეკონომიკური კრიზისისგან.

არასწორი ეკონომიკური პოლიტიკის გავლენით, საქართველოს ფულად-საკრედიტო სისტემა ვერ ჩამოყალიბდა ისეთ მდგრად ინსტიტუტად, რომელიც გაართმევდა თავს ქვეყანაში კაპიტალის ქრონიკულ უკმარისობას და, აქედან გამომდინარე, ეკონომიკური ზრდის დაბალ ტემპებთან დაკავშირებულ პრობლემებს.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ლაგის ფაქტორი (ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან დღემდე განვლილი პერიოდი) მოქმედებს, იქნებ ახლა მაინც იყოს შესაძლებელი „კეინზიანური რეეოლუციი“ პოსტულატების ჩართვა ეროვნულ ეკონომიკურ პოლიტიკაში. გაჭიანურებული ეკონომიკური კრიზისიდან თავის დაღწევის რეალური შესაძლებლობებიც სწორედ ქრისტიანულ ეთიკაზე, ქრისტიანულ ზნეობრივ მოძღვრებაზე აგებულ ამ ჰუმანურ თეორიაშია [8, 296]. რაც შეეხება მონეტარიზმს, რომელიც, ჩვენი აზრით, შორსაა ქრისტიანული ზნეობრივი მოძღვრებიდან, ლომის წილი მიუძღვის ჯერ მსოფლიო ფინანსური, ხოლო შემდეგ, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის წარმოშობაში. ეკონომიკურ პოლიტიკაში გაბატონებულმა ამ მიმართულებამ განიცადა „ინტელექტუალური კოლაფსი [9; 10] და თვით აშშ-შიც კითხვის ქვეშ დააყენა ულტრალიბერალური ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელმაც XX საუკუნის უკანასკნელ ათწლეულში საკმაოდ წარმატებული „ნეოკლასიკური სინთეზის“ ადგილი დაიკავა. ამ პერიოდიდან მოყოლებული ეკონომიკურ პოლიტიკაში საბიუჯეტო-საგადასახადო რეგულირების იგნორირებამ და, აქედან გამომდინარე, ფისკალური პოლიტიკის როლის დაკნინებამ, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაში საკრედიტო რეგულატორების შესუსტებამ, წინა პლანზე ფულის ფენომენის წამოწევამ და ფულით ფულის კეთებისთვის მწვანე შუქის მიცემამ გზა გაუხსნა ვირტუალურ ეკონომიკას და სერი-

ოზული პრობლემები წარმოშვა რეალურ სექტორში. ამას მოჰყვა ეკონომიკური ზრდის ტემპების შენელება და ერთობლივი მოთხოვნის დაცემა. მსოფლიო ფინანსურმა კრიზისმა მთელი სიგრძე-სიგანით გამოავლინა მონეტარიზმის „მომხიზვლელობა“. ცივილიზებული სამყარო ისევ კეინზიანური მოდელისკენ შემობრუნდა, რაც აისახა კიდევ განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკურ პოლიტიკაში.

საკუთრების მრავალფორმიანობის მიუხედავად, საქართველოში საკუთრების პლურალიზმი ვერ ჩამოყალიბდა. „ველურმა“ კაპიტალიზმი სრულიად შეუთავსებელია დემოკრატიულ განვითარებასთან, ამიტომ ასეთ პირობებში, ამ მხრივ თუ არ მოხდა არსებითი ცვლილებები, საქართველო დემოკრატიული ვერასდროს გახდება.

საქართველოში ყველაფერი იყიდება, მათ შორის, ბუნებრივი რესურსებიც, ყოველგვარი სამომავლო შესაძლებლობების თუ უარყოფითი გარე ეფექტების გაუთვალისწინებლად, რასაც არაფერი აქვს საერთო ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებასთან. საქართველოში პრივატიზაცია ქვეყნის ხაზინის შევსების მნიშვნელოვან წყაროდ იქცა, ინფლაცია კი შთანთქავს მშპ-ის გარკვეულ ნაწილს. იზრდება უმუშევრობა, ლტაკდება მოსახლეობა (ოფიციალურ უმწეოთა რაოდენობამ 1 მლნ-ს მიაღწია, ამასთან, ამ სტატუსის მიღებაზე კიდევ 600 ათას კაცს აქვს განაცხადი). ბოლო მონაცემებით, დაბალშემოსავლიან ადამიანთა რიცხოვნობამ 2,4 მლნ შეადგინა [8].

საქართველოში მენარმეობის დიდი ტრადიციები, არსებული სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სიტუაცია პრივატიზაციისადმი საკუთარ მიდგომას მოითხოვს. საკუთრების განსახელმწიფოებრიობის პროცესში გასათვალისწინებელია ეროვნული ფასეულობები, ეროვნულ თვითმყოფადობაზე დაფუძნებული საზოგადოებრივი ინტერესები და ქვეყნის განვითარების თავისებურებები, ბუნებრივია, ევროპის განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებაც „ევროპის... მმართველობა და გამგებლობა ქვეყნისა, ევროპის წესი და რიგი“ (ილია ჭავჭავაძე).

ეროვნული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების პრობლემა როგორც მსოფლიო, ისე შიდა ბაზრებზე ეკონომიკური უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი მხარეა, თუმცა, ჯერ კიდევ, არ გადადგმულა პრაქტიკული ნაბიჯები მისი გადაჭრისთვის. საქართველოში მიმდინარე ფსევდორეფორმებმა დასცა სამამულო პროდუქციის კონკურენტუნარიანობა, რამაც უარყოფითი გავლენა მოახდინა წარმოების განვითარებაზე და კიდევ უფრო გააღრმავა ეკონომიკური კრიზისი.

განუვითარებული ადგილობრივი წარმოება საქართველოში ვერ აკმაყოფილებს საშინაო ბაზრის მოთხოვნებს, ამიტომ მოსახლეობის დამოკიდებულება იმპორტზე დიდია. ერთობლივი მოთხოვნის უდიდესი ნაწილი იმპორტირებული პროდუქტით კმაყოფილდება. არასახარბიელოა ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურაც, რომელშიც ჭარბობს ბუნებრივი

რესურსები და ნედლეული. ბევრი ტრადიციული საქონელი, რომლის სანარმოებლად ქვეყნას აქვს გარკვეული აბსოლუტური და შეფარდებითი უპირატესობა, შემოდის უცხოეთიდან.

გარემოს დაცვა სოციალური მნიშვნელობის პრობლემაა და, აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო რეგულაციის მნიშვნელოვანი სფერო. ბიზნესის განვითარების საფუძველზე გარემოს დაბინძურებისა და ბუნებრივი რესურსების სულ უფრო მეტი რაოდენობით წარმოებაში ჩართვის შედეგად იზრდება ექსტერნალიების უარყოფითი გავლენა საზოგადოებრივ განვითარებაზე. იგი პერმანენტული პროცესია, რომელიც მოითხოვს სახელმწიფოს აქტიურ ჩარევას. ეს განსაკუთრებით ეხება განვითარებად ქვეყნებს, სადაც კაპიტალის მიწოდების შეზღუდულობა, ახალი ტექნოლოგიების ხელმიწვდომლობა, მწირი სამეწარმეო გამოცდილება დიდ როლს ასრულებს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში. ეკონომიკის განვითარების დაბალი დონე აიძულებს ამ ქვეყნებს მოახდინონ მოძველებული ტექნოლოგიების იმპორტი, რომელთა გამოყენების გრძელვადიანი შედეგის შესახებ ინფორმაციასაც კი არ ფლობენ. ამიტომ დაბალი საინვესტიციო შესაძლებლობები, ინტენსიური შრომა მოძველებული ტექნოლოგიების გამოყენებას განაპირობებს. ასეთი ტექნოლოგიები ხელს უწყობს ეკოლოგიური კატასტროფების წარმოქმნას და გარემოს დაბინძურებას.

საქართველოში გარემოს დაბინძურების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი რესურს- და ენერგოტევადი მოძველებული ტექნოლოგიებია. სიტუაციას ამძიმებს ეკოლოგიურად საშიში საქონლის იმპორტი, მათ შორის, ეკოლოგიური საფრთხის გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმად არ შეიძლება არ დავასახელოთ ჯანმრთელობისთვის საშიში კვების პროდუქტები, რაც სასურსათო უსაფრთხოებას ეჭვქვეშ აყენებს. ამასთან, დემპინგური ფასებით სურსათის იმპორტი არყევს ეროვნული წარმოების კონკურენტუნარიანობას და აფერხებს სოფლის მეურნეობის განვითარებას, სადაც ამჟამად მშპ-ის მხოლოდ 8% იქმნება.

აუცილებელია დასაშვებ ნორმაში მოექცეს ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება ისეთი მომწამვლელი გაზებით, როგორიცაა ნახშირორჟანგის, აზოტისა და გოგირდის ორჟანგის გამონაბოლქვები, წარმოებული მყარი მავნე ნარჩენები, სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენები და ა.შ. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დაბინძურებისაგან წყლის რესურსების დაცვას, ავტომანქანების ტექნიკური გაუმართაობის აღკვეთას. ავტომანქანების გამონაბოლქვი აირების, კონცეროგენული ფისოვანი ნივთიერებების, აზოტის ორჟანგის მაღალი კონცენტრაცია, რომელიც თბილისში 20-ჯერ აღემატება დასაშვებ ნორმას, ძალზე სახიფათოა ჯანმრთელობისთვის. ბენზინის შემადგენლობაში ტყვიის ნილის 60-68%-ია, ხოლო თბილისში 80%-ს აღემატება.

ამრიგად, ეკოლოგიური რეგულირება და, აქედან გამომდინარე, ეკოლოგიური ნორმა ზღვრული უსა-

ფრთხოების უზრუნველყოფის ქვეყნის სოციალური ორიენტაციის მნიშვნელოვანი ფაქტორია. საქართველოში, დღეს ეკოლოგიური ნონასწორობა ისეა დარღვეული, რომ თუ სამეურნეო განვითარების თანამედროვე ტენდენციები არ შეიცვალა, მოსალოდნელია ეკოლოგიური კატასტროფები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Corden Max W., Nearvy Peter J. Booming Sector and Deindustrialization in a Small open Economy. "The Economic Journal". Vol. 92, 1982;
2. საქართველოს ეკონომიკური უსაფრთხოების კონცეფცია. იხ.: საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში. შრომების კრებული. VII ტომი. ნ. ჭითანავას რედაქციით. თბილისი, 2003;
3. ასათიანი რ. საით მიდის საქართველო? სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალური ანალიზი. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2014;
4. პაპავა ლ. არატრადიციული ეკონომიკის. თბილისი, 2011;
5. ასათიანი რ. თანამედროვე ეკონომიკის მცირე ენციკლოპედია. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2014;
6. ასათიანი რ. ეკონომიკური რეფორმები საქართველოში: ნაბიჯი წინ, ორი ნაბიჯი უკან. „მკვრეო ეკონომიკა“, 2000, №8;
7. Asatiani R. Globalization and Economic Theory. "The Caucasus & Globalization". Vol. 2 (1), Sweden, 2008;
8. საქართველოს ეკონომიკა. მთავარი რედაქტორი როზეტა ასათიანი. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2012;
9. Krugman P. The Return of Depress on Economics and the Crisis of 2008. New-York, "Norton & company", 2008;
10. კრუგმანი პ. როგორ მოახერხეს ეკონომისტებმა ყველაფრის არასწორად გაგება. თარგმანი ინგლისურიდან. „საქართველოს ეკონომიკა“, 2009, №10.
11. Колодко Г. Глобализация и сближение уровней экономического развития: от спада кресту в странах с переходной экономикой. "Вопросы экономики", 2000, №10;
12. ასათიანი რ. XX საუკუნის მსოფლიო ეკონომიკის კონცეპტუალური ანალიზი და საქართველოს ეკონომიკური პორტრეტი. თბილისი, გამომცემლობა „სიახლე“, 2015.
13. R. Asatiani. Caucasus and Georgian Economy: Past, Present, Prospects. "The Caucasus Region: Economic and Political Developments". New York, Nova Science Publishers, Inc., 2011.